

ברכת הציור וקהל לתנו

הציירת אסנת בן-שלום (גבעת-חיים מאוחד), בתו היחידה של אורי רייזמן, מבכירי ציירי ישראל, חוזרת הביתה לקיבוץ כברי, ומציגה בו תערוכה ראשונה • מאחורי הבדים הגדולים והציורים הרגישים מסתתר פצע משפחתי-קיבוצי פתוח

קרני עמ'עד

היה זה בהחלט רגע היסטורי-אמנותי. בשבת האחרונה (15.5) נפתחה בגלריית קיבוץ כברי תערוכת ציוריה של אסנת רייזמן בן-שלום, "פנים אל מול פנים" (אוצרת דרורה דקל). מאחורי הבדים הגדולים, המטאפיזיים באופיים, המזכירים את ציוריו של האב המנוח – שהיה צייר מעולה עם סגנון מובהק למרחוק – מסתתר סיפור קשה, בלתי מנוחם. סיפור שבו עימות עם העבר המשפחתי, הקיבוצי, שהמשיך לכרסם שנים לאחר מותו של האב והגיע גם לפני העיתונים ולסרט שהו-קדש לאורי רייזמן ויצירתו.

אסנת, בתם היחידה של מזל ואורי רייזמן ז"ל, היתה צריכה לגייס כוחות נפש גדולים ולהרחיק חרדות וכעסים "מיתולוגיים", בטרם הסכימה להיענות לפנייתה של דרורה דקל ולה-פצרות חברותיה בקיבוץ כברי (אותו עזבה בשנת 1968 לטובת גבעת-חיים מאוחד) להציג את ציוריה היפים, הרגישיים, בגלריה של כברי. היא מודעת לכך שתמיד תעמוד בצלו של האב המפורסם, ש"נשמות טובות" יאמרו שהיא רוכבת על "גל ההצלחה" הרייזמני, ושהיה גם אלה שיזכרו את המאבק לקבל חזקה על ציורי אביה שהיו תלויים בבית המשפחה – ולבסוף זכתה בהם.

אבל אסנת, שמציירת בעיקר נשים, ובעיקר את בנותיה – בסקאלה בהירה ומוארת שמייתרת פרטים ומדגישה הרמוניה צבעונית רכה – עומדת מאחורי העבודות, ולראשונה היא מעזה להתייצב בראש זקוף ולומר: "אני ציירת. אני אמנית. אני טובה". הסטודיו בעליית-הגג של בית "בן שלום" בגבעת-חיים מאוחד, מהווה ניגוד מוחלט לחדרים הגדולים שבקומת המסד. לעומת המינימליזם הסגפני של הציור, מצטייר הבית כערב-רב של פריטים עתיקים בניחווח ישן נושן שגורשים את הסלון, השירותים, חדרי השינה והגן המקסים. הציירת, שעוסקת למרנסתה בהוראת ציור, מכסה יותר מאשר חושפת. בראיון איתה היא סוערת, בוכה וצוחקת חליפות, נוגעת בעצבים דלוקים וממהרת מיד לסייג אותם – "כדי שלא אלק על חבל דק. על פי תהום. כמו אבא שלי".

אסנת (57, נשואה לרמי, אם לארבעה, סבתא): "אני לא באה לכברי לבד. אני באה עם המשפחה. לצד הציורים שלי יש בתערוכה שני ציורים קטנים של אבא. דיוקן עצמי ודיוקן של אימא. אני רוצה לחשוב ששניהם מביטים בציורים שלי ומבי רכים על כך שאני מציגה בתערוכה. ואם לא... הם מביטים בי מהשמים. לא הייתי ילדה ציירת, ההתפרצות הגדולה שלי באה לאחר שאבא נפטר, מאירוע מוחי, בשנת 1991. קודם לכן, בשנת 1987, סימתי לימודי הוראת אמנות ב'אורנים' – אבל הציור שלי אז היה בוסרי, לא מנובש. אבא אהב אותי, אבל לא ידעתי אם זה בגלל האהבה לכל מה שהיה קשור בבתי היחידה".

ובכל זאת, 14 שנה של ציור "רציני" – ולא הצגת בקיבוץ בו נולדת, בו חיית עד השחרור מהצבא.

אסנת בן-שלום (רייזמן): "אין לי תירוץ מספיק טוב לען בדה הזו, מלבד הפחד. פחדתי. לפני שנה כבר סיכמתי על תערוכה בכברי, אבל שוב קיבלתי 'רגלים קרות'".

לסכסוך עם הקיבוץ על הציורים של אבא היה חלק בזה? "כן, בוודאי... לא בא לי להיכנס למה שקרה. זה כאב, עדיין טואב, ואני מאמינה שיכאב שנים רבות. זה פצע גדול. הרי דובר על ציורים מאוד אישיים שהיו בבית הורי, שגדלתי בצילם. מתאים בא חבר קיבוץ ומכריז עליהם כעל רכוש כברי. הבעיה נפתרה, הציורים אצלי, אבל הכאב קיים".

במהלך השנים, מאז פטירתו של אבא, הנעת לבקר בכברי?

"היו שנים שהגעתי לבית הקברות, בהיחבא. הייתי נכנסת ונפרדת כל פעם מחדש. יש לי שתי חברות טובות, בנות כיתה, שהיום אני מבקרת אצלן. לפני כמה שנים נערך בקיבוץ ערב לזכר אבא שלי. קיבלתי מכתב הזמנה ממוכרת הקיבוץ. טלי תמיד דיברה שם על הציורים שלי ועל הקשר שלהם לאורי רייזמן. בפעם הראשונה 'עילו' בכברי את ה'בת שלי'. לפני כחצי שנה הניעו אליי ותיקי הקיבוץ. היה מפגש מרגש בסטודיו. לאחר מכן הם שלחו לי מכתבים. ישבתי ובכיתי. פעם ראשו-נה שחשתי חום ואהבה. חבל שאבא לא קיבל את זה במנות כאלה. הוא תמיד התפתל, חש שלא בנוח, לא הוערך כפי שרצה. כל הזמן חשבתי איך לעזור לו. אמא היתה חרוצה, משקיענית, תופרת מדופלמת. מותה ממחלה, בשנת 1980, שבר את אבא. הוא היה אדם מיוסר, דכאוני, טוטאלי, עוצמתי-תיבדיבור ובמעשה האמנות. תמיד השוויתי אותו לילד שאין

מתקשת על זה. ככה זה יוצא. "אבא נהג לצייר בזמן שהיה שרוי בסערת נפש גדולה, במעין יצר שאינו ניתן לכיבוש. אחרי שוך הסערה, כשנשלמה המלאכה, הוא היה נכנס לדיכאון עמוק שבמהלכו לא היה מצייר כלל. שלוש השנים האחרונות לחייו היו כאלה".

את חוששת מנמילה כמו זו של אבא?

"כן, גם אני יכולה ליפול. אני פוחדת מזה. אבא אמר לי לא פעם שהציור הוא הקללה והברכה שלו. מביא אותו לשיאים, וגם לתחתיות. אני לא מוכנה להיות כל כך טוטאלית. לכן אני מקדישה את עצמי לבית, למשפחה, להוראה. אני לא מציירת אובססיבית, אלא רק כשמזדמן. אולי בשנה הבאה אקדיש יותר זמן, אתפנה לאמנות. בכל מקרה, זה ייעשה תוך שמירה על גבולות".

כואב לך שאבא לא קיבל את ההכרה באוניותו עוד בחייו?

אסנת בן-שלום (רייזמן). "הציור שלי הוא כמו דיבור עם אבא. דיבור של שמן, טרמנטין, ורגש" צילום: אתי עמרם

"כמוכן. בשנת 1980 היתה תערוכה במוזיאון ישראל, בשם 'סימני דרך באמנות הישראלית', בה הציגו גדולי הציור בישראל. אבא שלי לא היה שם. הוא נורא נפגע, הרגיש שנעשה לו עוול. בדיעבד התברר שאחד מהציירים החשובים, שהיה ידיד שלו, הטיל וטו על כך שרייזמן ישתתף. אני חושבת שהבינו את האמנות שלו רק לאחר מותו".

ומה אבא שלך, היה אומר על הציורים שאותם את מציגה בכברי בפעם הראשונה?

"הוא היה אומר שהציורים שלי הם ברכה. אני מאמינה שהוא היה אוהב אותם".

אילו ציפיות יש לך מהתערוכה "פנים אל מול פנים" בכברי? "אין לי ציפיות כלשהן. אני מציירת זהו. אני מאמינה שבסוף של דבר יקרו דברים. פעם היתה לי תערוכה בנושא נשים בבית-השיטה. בשלב מסוים, מישהו ביקשה שהציירת תעלה לבמה. הבטתי סביבי, עד שהבנתי שמתכוונים אליי. היום זה שונה, אני עומדת מאחורי הציורים שלי. אני הציירת".

לו באלאנס, חסר גבולות. לחברים היה קשה לעכל את זה. כשהציג תערוכת פורטרטים של חברים, הוא צייר אותם כדרוכו, תוך 'קילוף הבשר' והמסכות. הם לא אהבו את זה. אבא מאוד נפגע מכך שלא פרגנו".

ואיזה אב הוא היה עבורך?

"ענק מבחינת הנתינה. במקום סוכרייה הוא היה מביא לי 20 סוכריות. הוא היה מחויב בכל נימי נפשו לאמנות, לציור, זה עשה אותו אנוצנטרי – אבל לי ולאמי הוא 'הוריד את השמים'".

חבל לך שאביך לא יכול לראות את הציורים שלך?

"הציור שלי הוא כמו דיבור עם אבא. דיבור של שמן, טרפ-נטין ורגש. אני קרובה אליו מאוד, אבל שונה ממנו. הוא צייר נופים, ואני לא. אני אוהבת אדם ורואים את זה בציורים. הוא חשף דברים שאחרים נוהגים להסתיר, אני מכסה. שנינו חורנו שוב ושוב לאותו בד, כאילו העבודה לא נגמרת לעולם. רמי בעלי אומר שאני מזכירה אותו בתנועות הגוף, במחוות קטנות, וגם הציור שלי כנראה מזכיר את הסגנון שלו. אני לא